

MITROPOLITUL SERAFIM

**RUGUL APRINS AL INIMII NOASTRE
– CONVORBIRI CU TINERII –**

Ediția a doua, adăugită

Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Serafim', written in a cursive style.

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2021

CUPRINS

O mănăstire misionară	
Cuvânt înainte	7
Rugul Aprins al inimii noastre	13
Întrebări și răspunsuri	32
Părintele Galeriu – astăzi	59
Despre Sfânta Liturghie	119
Întrebări și răspunsuri	140
Spiritualitatea monahismului românesc	155
Întrebări și răspunsuri	174
Anexe	
„Dogma este expresia iubirii”	213
Ortodoxia între Occident și Orient	223

O mănăstire misionară – Cuvânt înainte –

Mănăstirea Oașa de pe valea Sebeșului (județul Alba) se bucură de un cadru natural mirific. Așezată la 1350 metri înălțime, la poalele vârfului Șureanu (2140 m.), în apropierea șoselei Transalpina și a lacului de acumulare Oașa, mănăstirea este înconjurată de întinse păduri de brazi care oxigenează atmosfera locului, fiind astfel un punct de atracție pentru numeroși turiști.

În 1982, în plină epocă comunistă, temerarul episcop Emilian Birdaș al Alba Iuliei reușește să ridice pentru muncitorii de la colonia Oașa, care construiau barajul de aici, o biserică din lemn devenită în 1985 mănăstire de maici. În anul 2000, lăcașul de rugăciune devine mănăstire de călugări: aici se mută monahi de la Mănăstirea Poșaga de pe valea Bistrei (munții Apuseni, județul Alba), pentru că locul nu permita extinderea ei pentru o obște în creștere neîncetată.

Când în 1995, câțiva tineri Ascoriști (membri ai Asociației Studenților Creștini Ortodocși din România) de la filiala Timișoara, în frunte cu președintele Asociației, Ilie Miron, toți ucenici ai Părintelui Teofil de la Mănăstirea Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus) se hotărăsc, după terminarea studiilor, să devină calugări, ei își îndreptă pașii spre mănăstirea Poșaga care avea doar un singur viețuitor. La scurt timp, alți tineri, absolvenți ai diferitelor facultăți din Timișoara și

din alte orașe se adaugă primilor veniți, așa încât în anul 2000 obștea mănăstirii număra 15 viețuitori. Pentru a continua tradiția conferințelor duhovnicești de la Timișoara, din anii studenției, părinții și-au propus dintru început să organizeze la Poșaga tabere de vară pentru tineri la care-l aveau ca invitat, an de an, pe Părintele Teofil.

Numit de tineri „Duhovnicul bucuriei”, Părintele Teofil s-a născut nevăzător, dar a fost recompensat de Dumnezeu cu o inteligență ieșită din comun care l-a ajutat să-și formeze o vastă cultură duhovnicească și laică pe care a pus-o cu desăvârșită smerenie în folosul oamenilor. După ce a absolvit un liceu special la Timișoara și teologia la Sibiu, Părintele Teofil a devenit călugăr la mănăstirea Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus) unde și-a petrecut toată viața în rugăciune și studiu, făcându-se cunoscut prin predicile sale și prin darul îndrumării credincioșilor în Taina Spovedaniei. Din 1990 și până la trecerea sa în veșnicie, în 2009, Părintele Teofil a fost mereu pe drumuri, invitat de studenți și tineri din toate orașele țării ca să le vorbească. Iată ce mărturisește despre Părintele Teofil un ucenic al lui: „Era un om lângă care te simțeai liber, nu te îngredea, nu te șablona. Toți ucenicii Părintelui – și sunt foarte mulți – sunt diferiți. Părintele era ca Dumnezeu. Dumnezeu nu ne anulează pe noi, nu ne șablonează, respectă identitatea fiecăruia și o valorifică, o crește, o sfințește. Prin Părintele Teofil ne-am împărtășit la modul cel mai concret și direct de bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu... Ceea ce-i minunat este că era el însuși, nu copia (pe alții), nu s-a lăsat influențat de unul sau de altul, nu și-a schimbat orientarea, nu și-a schimbat linia. Am putea spune că era o întruchipare a Ortodoxiei românești. Și-a găsit întotdeauna exemple la noi, în spiritualitatea noastră și a mers pe firescul nostru... Era Părintele pentru noi ca o sursă, un izvor de tinerețe, un părinte bătrân care ne întinerea pe noi tinerii pentru că în el era

Dumnezeu, viu și lucrător, Care este veșnic tânăr. Ceea ce ni se comunica prin el era veșnicia care este o tinerețe continuă”¹.

Transferată la Oașa, obștea mănăstirii Poșaga, în frunte cu Părintele Iustin Miron, crește de la un an la altul, își intensifică și diversifică lucrarea cu tinerii. În prezent au loc la Oașa pe tot parcursul anului mai multe tabere naționale și internaționale la care participă anual peste 5000 de tineri. Mănăstirea vine în întâmpinarea nevoii de frumos a tinerilor și prin tabere de fotografie, pictură, etnografie sau colinde tradiționale românești. La fiecare tabără, tinerii se integrează în programul de slujbe al mănăstirii, participă cu deosebire la Sfânta Liturghie zilnică, se spovedesc și se împărtășesc cu Sfintele Taine, învață cântarea la strană și cântece populare și patriotice. Ei participă de asemenea la treburile obștii, lucrează la grădină, la adunatul fânului, pregătesc masa, fac ieșiri pe munte, vizitează stânile din împrejurimi. La Oașa tinerii au prilejul de a se întâlni cu duhovnici și personalități ale culturii noastre, invitați să conferențieze și să răspundă la întrebările lor. La biserică și la conferințe cei mai mulți dintre ei se îmbracă în costume naționale, specifice regiunii de unde vin. Este minunat să vezi zeci sau chiar sute de tineri și de tinere îmbrăcați în port tradițional.

Cei care ajung la Oașa reușesc să înțeleagă mai bine ce înseamnă prietenia, dăruirea de sine, dragostea, credința. Experiența taberelor de aici a schimbat multe sisteme de valori, a trezit conștiințe și a adus pace multor suflete zbuciumate. Iată ce mărturisește o tânără: „Le sunt recunoscătoare prietenilor care m-au dus la Oașa. Datorită lor, am acum conștiința că orice s-ar întâmpla, nimic nu mă poate zdrobi ireparabil câtă vreme eu am un refugiu în care pot să mă „repar”. Am fost în nenumarate pelerinaje, toate ziditoare și dătătoare

¹ Sebastian-Robert Șușnea, *Mănăstirea Oașa*, Brașov, 2013, p. 19.

de har, dar nicăieri nu am întâlnit dragostea care te întâmpină la Oașa. Și e o mare sursă de liniște gândul că ai o plasă de siguranță, că există un loc unde lumea are sens, unde valoarea și sfințenia sunt palpabile, unde Dumnezeu îmi zâmbeste în fiecare clipă. Ajungi să simți cu adevărat că viața e un mare dar, că existi ca să sporești binele și bucuria, că împlinirea ta vine din tot ceea ce poți să faci pentru celălalt, ca o întrupare a dragostei tale⁴².

Părinții de la Oașa m-au invitat și pe mine în mai multe rânduri să împărtășesc tinerilor din puțina mea experiență duhovnicească. Am fost uimit de fiecare dată de puritatea și căldura sufletească a acestor tineri care își pun serios problema sensului vieții, se integrează tot mai bine în parohiile de unde vin și se fac în mod conștient aluat care dospește toată frământătura, adică lumea din jurul lor. Căci lumea de astăzi, mai mult ca oricând, are nevoie de exemple de creștini care nu numai cred, ci și trăiesc ceea ce cred. Exemplul este întotdeauna molipsitor, mai cu seama în viața tinerilor!

În cartea de față am adunat trei din intervențiile făcute la Mănăstirea Oașa, de asemenea un dialog cu tineri din București pe care ei l-au publicat cu titlul: „Dogma este iubire“, precum și prefața cărții „Celălalt Noica“, intitulată „Ortodoxia între Occident și Orient“, apărută după pelerinajul pe care l-am făcut în 1993 cu Părintele Rafael Noica și Părintele Simion, de la Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul“ din Essex (Anglia), la mai multe universități din țară.

Mă bucur că și tineri din Mitropolia noastră participă, an de an, la diferite tabere de la mănăstirea Oașa, dar și de la alte mănăstiri, precum Neamț și Tismana. Ei sunt încurajați și

² *Ibidem*, p. 75

însoțiți de Preacucernicii Părinți Nicolae Gilla de la Tübingen (Germania) și Răzvan Gască de la Wiener Neustadt (Austria). Dorința noastră este ca tineri din toate parohiile să participe la astfel de tabere.

Mă rog bunului Dumnezeu să binecuvânteze cu harul Său pe cei ce vor citi această carte și să le deschidă larg mintea și inima pentru a pătrunde tot mai mult în Tainele vieții duhovnicești.

† Mitropolitul Serafim

Rugul Aprins al inimii noastre¹

Părintele Iustin: Majoritatea dintre voi îl cunoașteți pe Înaltpreasfințitul Serafim, Mitropolitul Germaniei, Europei Centrale și de Nord. A fost și anul trecut la hramul nostru și ne bucurăm că Dumnezeu a rânduit să fie cu noi și anul acesta. Înaltpreasfințitul a fost cu mulți ani în urmă preot slujitor la catedrala din Alba Iulia și i-au rămas pașii imprimați în sufletele oamenilor. Vorbele sale nu s-au stins din eparhia noastră, astfel încât Înaltpreasfințitul a revenit cu gândul de a rămâne aici! Cu toate că nu am programat această întâlnire, Înaltpreasfințitul este pregătit pentru orice!

ÎPS Serafim: Credeam că o să-mi spuneți mai din vreme despre ce o să vorbesc astăzi. Am înțeles că zilele acestea v-ați întreținut despre *Rugul Aprins*, având ca invitați buni cunosători ai acestui eveniment spiritual, unic în toată Ortodoxia. La începutul anilor '80 din secolul trecut, trebuind să pregătesc un studiu despre isihasmul românesc, nu puteam să trec cu vederea mișcarea duhovnicească de la Mănăstirea Antim care a avut în centru tocmai spiritualitatea isihastă. Cum știți, „Rugul Aprins” a polarizat în jurul Mănăstirii Antim îndeosebi intelectuali dornici de a cunoaște tradiția isihastă, adică învățătura Părinților despre câștigarea liniștii și păcii lăuntrice. Scopul era unul practic, și anume de a ajunge la pacea inimii prin practicarea „Rugăciunii lui Iisus” după

¹ Cuvânt rostit în cadrul Taberei de la Mănăstirea Oașa, 26 iulie 2014.

învățătura Părinților ascetici. Trebuie să știți că este imposibil să practici „Rugăciunea lui Iisus”, numită și „Rugăciunea inimii”, fără un povățuitor. Tocmai pentru caracterul său practic, forța duhovnicească a „Rugului Aprins” a ajuns până în zilele noastre, chiar dacă astăzi mulți tratează acest eveniment spiritual doar din punct de vedere istoric. O realitate de mare forță duhovnicească, cum a fost „Rugul Aprins”, rămâne în subteranele vieții duhovnicești care caracterizează poporul și spiritualitatea românească.

Mișcarea de la Antim a fost un eveniment cu adevărat excepțional și, de aceea, e bine să fie cunoscută de cât mai mulți tineri, cu convingerea că spiritualitatea isihastă, filocalică, reprezintă inima, esența spiritualității ortodoxe. Cunoașterea și pătrunderea în tainele spiritualității isihaste sunt importante pentru că numai pe această cale ne putem regăsi pe noi înșine, prin efortul de interiorizare, adică al „coborârii minții în inimă”, în adâncul ființei, unde este omul nostru tainic, creat după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Realitatea noastră profundă ni se revelează numai în măsura în care reușim să intrăm în noi înșine prin rugăciune curată, adică neîntinată de gânduri străine, ajutată de asceză.

În general, noi trăim în afara noastră, împrăștiați cu mintea în cele exterioare. Astfel ne înstrăinăm de noi înșine și ne epuizăm energiile în lucrurile din afară, neglijând „centrul de foc” sau identitatea noastră profundă. Este vorba de realitatea mistică, a inimii, la care nu putem ajunge decât prin cunoașterea și trăirea spiritualității isihaste. Aceasta a fost și dorința inițiatorului „Rugului Aprins”, Părintele Daniil Sandu Tudor (decedat în închisoarea de la Aiud în anul 1962), secondat de Părintele Ioan Culîghin, călugăr extrădat din Rusia și stabilit la Mănăstirea Cernica. Alți Părinți care au însuflețit reuniunile de la Antim au fost: Părintele Sofian († 2002), Părintele Roman Braga, care a slujit apoi ca misionar în Statele Unite ale Americii († 2015), Părintele Dumitru Stăniloae

(† 1993), Părintele Arsenie Papacioc († 2011), viitorul Mitropolit Antonie Plămădeală († 2005), toți închiși în 1958, împreună cu alți aderenți ai acestei mișcări duhovnicești. „Rugul Aprins” a fost, deci, o încercare a Părinților de la Mănăstirea Antim de a atrage intelectualitatea bucureșteană spre cunoașterea tainelor spiritualității ortodoxe care se găsesc exprimate în scrierile filocalice. Deja în 1948, Părintele Dumitru Stăniloae a publicat primele patru dintre cele douăsprezece volume ale *Filocaliei*. „Rugul Aprins” a pornit deci de la studierea scrierilor filocalice cu scopul de a fi însușite, după putere, în viața concretă de zi cu zi.

Este important pentru noi astăzi, când lumea exterioară exercită asupra simțurilor noastre o putere fantastică de împrăștiere în cele din afară, să încercăm să ne interiorizăm, să ne adunăm mintea din împrăștierea ei, pentru a o ajuta să coboare în inimă. Cum să-ți cobori mintea în inimă?! Este aceasta o figură de stil, o metaforă? Da, însă o metaforă care exprimă o mare realitate. Mintea, după cum ne învață Părinții ascetici, este o energie a inimii, își are sediul în inimă. Omul se concentrează în inima sa, se recapitulează pe sine, cu toată ființa, în inimă. Dar nu numai ființa noastră, ci toată creația, întreg Universul se concentrează în inimă. Când reușim, prin rugăciune, să pătrundem în inimă, atunci trăim sentimentul că nu mai suntem despărțiți de nimeni și de nimic, că totul trăiește în noi, că suntem una cu toată creația.

Sfinții Părinți vorbesc despre „omul ca microcosmos”. Fiecare om este un Cosmos în mic. Tot Cosmosul, toată umanitatea, se recapitulează, ca într-un focar, în inima fiecăruia. Dar nu ne dăm seama de această mare realitate mistică decât în măsura în care mintea se oprește din împrăștierea ei în cele din afară și se odihnește în inimă. Acest lucru se realizează treptat, de-a lungul vieții, în Biserică prin harul Sfințelor Taine, ca și prin rugăciune și asceză, prin răbdarea necazurilor și dobândirea virtuților, care ne ajută să ne dezlipim

treptat inima de lucrurile materiale pentru a ne concentra la cele spirituale. În acest sens, de mare folos este, de asemenea, citirea Sfintei Scripturi și a cărților duhovnicești, deși înțelegerea de început poate fi mai mult intelectuală, decât existențială, pentru că nu am atins încă nivelul duhovnicesc al înțelegerii. Dacă însă ne străduim să practicăm ceea ce citim, înmulțind rugăciunea și asceza sau nevoița, făcând ascultare de duhovnic și de semeni, renunțând la voia proprie, trecem, încetul cu încetul, de la înțelegerea intelectuală la cea existențială. Astfel cunoștințele teoretice coboară în inimă și ne angajează existențial. La început, lucrurile ni se par frumoase în sine, dar oarecum străine, departe de realitate, pentru că nu avem experiența lor.

În *Filocalie*, Părinții nu vorbesc despre lucruri abstracte, închipuite de ei, ci din experiența vieții lor de luptă cu duhurile rele și cu patimile, pentru ca aceia care citesc aceste învățături să se folosească. Însă orice realitate mistică, lăuntrică, este atât de profundă, încât nu poate fi cuprinsă decât parțial în cuvinte. Cuvintele sunt prea puține și prea neputincioase ca să redea o realitate mistică! Misterul prezenței lui Dumnezeu în inimă nu poate fi cuprins în cuvinte, ci doar găngurit, cum gănguresc copiii care nu pot vorbi încă deslușit. Nu reușim să pătrundem tainele vieții duhovnicești până nu le cercăm prin trăire. Progresul în înțelegerea duhovnicescă se realizează cu pași mărunți, de-a lungul vieții, pe măsură ce ne rugăm tot mai mult, urmărind îndeosebi calitatea rugăciunii.

Cu privire la rugăciune, important este să nu ne oprim la rugăciunea formală, care angajează doar buzele! Cred că mulți rostesc „Tatăl nostru” sau alte rugăciuni mai mult cu buzele, decât cu mintea și cu inima. Rugăciunea buzelor este însă treapta cea mai de jos a rugăciunii, pe care trebuie s-o depășim. Urmează rugăciunea minții, care se face cu atenția concentrată la cuvintele rugăciunii, așa încât să înțelegem conținutul ei. Aceasta este a doua treaptă a rugăciunii. Iar cea mai

Înaltă treaptă a rugăciunii este rugăciunea care se face cu mintea coborâtă în inimă sau unită cu inima. Este rugăciunea inimii. Ea angajează întreaga noastră ființă, care se concentrează în inimă. Poți să citești Acatiste, să rostești frumos rugăciuni, să cânți sau să citești la strană, dar inima să-ți fie departe! Numai în măsura în care rugăciunea rostită sau gândită coboară în inimă, ne atinge inima, devine o rugăciune deplină. Dacă ne împrăștiem cu mintea în cele din afară, inima își pierde armonia lăuntrică, își pierde unitatea pe care i-a dăruit-o Dumnezeu prin creație. Înainte de cădere, inima omului era plină de Dumnezeu și plină de creația Lui. Omul trăia într-o armonie perfectă cu Dumnezeu, cu sine însuși și cu creația. În starea primordială a omului, nu exista nici o fricțiune, nici o dizarmonie, nici o contradicție! Unitatea și armonia domneau în întreg cosmosul! Să nu uităm că acest cuvânt „cosmos”, în limba greacă, are și sensul de armonie. La această stare dintru început a umanității suntem chemați să revenim, străduindu-ne să trăim o viață armonioasă, unitară, în care este mereu prezent Dumnezeu și, împreună cu El, semenii și creația Lui. Aceasta presupune o luptă permanentă cu păcatul, sub formele lui nenumărate – toate expresii ale răului, adică ale diavolului, care atentează neîncetat la unitatea lăuntrică a ființei noastre. Cuvântul „diavol”, în limba greacă, înseamnă „dezbinător”. Lucrarea prin excelență a diavolului este de a dezbină, de a semăna ură pentru a distruge unitatea. Fiecare păcat fie cu gândul, fie cu cuvântul, fie cu fapta provoacă răni sau fisuri în inima noastră. Astfel inima își pierde treptat unitatea și armonia. Inima este ca o oglindă care se preface în țandări dacă este lovită cu pietrele păcatului. Dacă gândim ce nu se cuvine, vorbim urât, ne certăm, ținem minte răul, ne înfierbântăm simțurile cu desfrâul..., introducem în inimă tot atâtea energii negative, care o tulbură și-i rănesc pacea și unitatea. Dar dacă ne rugăm cu atenție, cu evlavie, cu credință și cu smerenie, energiile

rugăciunii, care sunt energiile Duhului, ajută inimii să-și regăsească unitatea și armonia. Astfel rugăciunea recompune, încetul cu încetul, unitatea inimii din țândările în care ea a ajuns din cauza păcatelor. Acesta este un proces de zi cu zi și de toată viața.

Se poate întâmpla ca astăzi să te rogi mai mult, să simți rugăciunea și să ai bucurie și pace lăuntrică: să simți că te umpli de dragoste, că-i cuprinzi pe toți în inima ta, că te reverseși în ceilalți și ceilalți întru tine. Dar această stare nu durează mult, poate numai câteva momente, căci ne împrăștiem repede în cele din afară și greșim din nou, cu voie și fără de voie. Inima începe să sufere, să-și piardă unitatea fragilă la care a ajuns pe moment, dar încercăm din nou să ne ridicăm din păcat, să-L chemăm pe Dumnezeu în ajutor. Și așa, toată viața! Astfel creștem duhovnicește chiar și prin realitățile dure ale păcatului, care sunt, într-un fel, necesare pentru progresul duhovnicesc. Când păcătuim, simțim un dezgust, o durere; simțim că păcatul nu e firesc, că nu ne aparține, că vine din afara noastră și ne distruge încetul cu încetul viața lăuntrică, că ne tulbură existența! Din această amărăciune a păcatului învățăm să ne ferim de păcat și să luptăm împotriva lui! Ne străduim să ne ferim de păcat, ne luptăm împotriva lui și totuși cădem iarăși. Ne silim să ne ridicăm, dar cădem din nou și iar ne ridicăm, și tot astfel, o viață întreagă! Important este să nu ne complăcem în cădere, căci atunci totul este pierdut. Din toată această luptă duhovnicească, ceva-ceva se adună și se clădește și așa avansăm, chiar și datorită căderilor! Așa este viața celor mai mulți dintre noi, care suntem cât de cât angajați în credință: păcătuim, greșim în fiecare zi, dar ne trezim, ne dăm seama de păcatul care ne chinuie și ne luptăm împotriva lui, strigând la Dumnezeu: „Doamne, iartă-mă!”; „Doamne, ajută-mă să mă ridic din păcat, să birui patima care mă chinuie mereu!”; „Doamne, dă-mi pacea lăuntrică!”; „Doamne, dă-mi liniște!”;

„Doamne, dă-mi armonie!"; „Doamne, dă-mi să-i iubesc pe vrăjmașii mei, să-i iubesc pe toți oamenii ca pe Tine Însuși, pe Tine mai întâi de toate!"

Viața duhovnicească descrisă în scrierile filocalice pune accent pe realitatea lăuntrică a inimii noastre, de care trebuie să ținem seama indiferent că studiem sau lucrăm cu mintea ori cu mâinile. Isihasmul sau isihia nu sunt proprii doar monahilor, ci tuturor creștinilor, tuturor oamenilor, pentru că dorul după isihie sau pacea inimii este universal. Însă câți oameni sau câți creștini sunt conștienți de această mare realitate duhovnicească? Totuși nu vom avea niciodată pacea sufletului, atâta timp cât nu o căutăm, cât nu ne luptăm ca să o câștigăm. Dacă nu știm cum să ne câștigăm pacea inimii, putem pierde toată viața alergând pe căi greșite. Ne vom trezi la sfârșit că am alergat în zadar și că „totul este deșertăciune" (Eccleziast 1, 14), cum a zis Solomon. Am alergat înapoi și înapoi, am studiat, am muncit și am câștigat, ne-am făcut o casă, o familie și câte altele! Reușim în multe! Dar pace nu avem, căci inima nu se mulțumește numai cu lucrurile trecătoare. Ea vrea mai mult, Îl vrea pe Dumnezeu, Care-i ascuns în străfundurile ei. Din fericire, mai există și oameni cu credință care nu-L uită cu totul pe Dumnezeu, dar puțini sunt aceia care pun accentul în viața lor pe realitățile duhovnicești, puțini sunt credincioșii care-și clădesc viața cu adevărat pe Dumnezeu. Mântuitorul ne spune: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă" (Matei 6, 33). Căutarea Împărăției lui Dumnezeu înseamnă strădania de a-L avea pe Dumnezeu mereu înaintea noastră, de a ne călăuzi în viață după voia Lui, de a păzi poruncile Lui, de a ne încadra cât mai bine în viața bisericească a parohiei sau a mănăstirii, dacă suntem călugări. Așa ne clădim viața pe temelie solidă, pe stânca credinței, și putem fi siguri că ceea ce clădim va dăinui și după moartea noastră, prin copii, nepoți și strănepoți, ca și prin faptele bune săvârșite!